

1974. no. 189

te als zodanig. Een laatste woord is de nota dan ook niet. De ontwikkelingen op energietechnisch zijn immers nog zo in beweging, dat ramingen snel verouderen. Voorts zullen beslissingen op internationaal vlak van invloed zijn op het in Nederland gevoerde beleid; daarom moet er ruimte blijven voor aanpassing in het licht van nieuwe ervaringen. Op enkele plaatsen wordt danom bewust volstaan met de aanduiding van een probleem of met het aangeven van beleidsvarianten.

Een nieuw beleidselement vormt de doelbewuste beperking van de groei van het energieverbruik. Deze doet na de ervaringen sinds de oliecrisis thans meer permanent zijn intrede.

Deze beperking van de groei van het energieverbruik wordt gemotiveerd zowel uit de afweging tussen diverse economische en niet-economische doelstellingen als uit het energiebeleid in engere zin: de Nederlandse energiehuishouding dient soepeler te worden en moet gaan beschikken over een strategische reserve aan aardgas. Dit betekent dat we het door een vertraging van het tempo, waarin de aardgasvoorraden worden uitgeput, mogelijk kunnen maken een langduriger gebruik te maken van aardgas, en tevens een voorraad kunnen vormen waarop kan worden teruggevalen in noodsituaties.

De traditionele rol van de centrale overheid in het energiegebied zal groter moeten worden. Nieuwe taken voor de centrale overheid zijn weggelegd zowel aan de vraagzijde (beperking van de groei van het energieverbruik) als aan de aanbodzijde (verruiming van het aanbod, zowel in omvang als in verscheidenheid). Behalve door het bevorderen en kanaliseren van de politieke oriëntatie met betrekking tot wat wenselijk is, kan dit gebeuren door op bepaalde terreinen te remmen dan wel stimulerend op te treden. In andere gevallen zal de overheid zelf bepaalde taken moeten vervullen.

Beschrijving van de mondiale energiesituatie

Het wereldenergieverbruik waarin in 1972 voor ruim 98% werd voorzien door uitputting van voorraden brandstoffen, steeg van 1950 tot 1972 van 1900 tot 5500 mln. ton olie-equivalent, d.i. met ca. 5% per jaar.

Het aandeel van steenkolen en bruinkolen liep terug van 61 tot 32%, het aandeel van aardolie liep op van 28 tot 47%, dat van aardgas van 10 tot 19%;

zeer sterk uiteen. Een dergelijke samenhang met het welvaartsniveau valt te onderkennen.

De produktie en het verbruik van energie zijn zeer ongelijk over de aardbol verspreid; er zijn dan ook brede transportstromen.

Van de belangrijkste industriële zones zijn er enkele in het bijzonder afhankelijk van ingevoerde energie. Dit geldt in het bijzonder voor aardolie. In 1970 werd per saldo in Europa 60% van de energiebehoefte gedekt door invoer; dit cijfer beliep 85% in Japan tegen slechts 7% in Noord-Amerika.

De wereldvoorraden van de verschillende energiegrondstoffen lopen sterk uiteen. De uiteindelijk voorraad aan kolen en koolwaterstoffen (aardgas, aardolie incl. die uit leien en teerzand) belooft circa 12 duizend miljard ton olie-equivalent. Dit komt overeen met 2440 maal het totale wereldenergieverbruik van 1970. Ca. 90% hiervan bestaat uit kolen. In het wereldenergieverbruik zijn de kolen thans evenwel in de minderheid. De uitwisselbaarheid der verschillende energiedragers is aan vele beperkingen onderhevig; bij kolen spelen bovendien de transportkosten een naar verhouding grote rol.

Aan splijtstof is, bij gebruikmaking van de huidige typen kernsplijtingsreactoren en uitgaande van de huidige inzichten ter zake van de winbaarheid van uranium, voor enkele honderden maal het wereldenergieverbruik 1970 aanwezig. Technogiefen als kweekreactoren en wellicht ook kernfusie kunnen in aanleg een zeer belangrijke verrijming van het energie-aanbod meebrengen.

De voorraden krijgen meer perspectief, indien zij worden gezien in samenhang met het toekomstige energieverbruik. Dit is sterk afhankelijk van de te veronderstellen groei van het verbruik. Wordt daarvoor dezelfde gemiddelde jaarlijkse groei aangenomen als in de laatste tientallen jaren (ca. 5%), en wordt afgezien van de nog niet operationele kernfusie en zonne-energie alsmede van kweekreactoren, dan zouden de voorraden nog voor een eeuw toereikend zijn.

Op korte termijn zullen zich knelpunten doen gevoelen. Sommige verbruikssectoren zijn thans afhankelijk van slechts een bepaalde energiedrager (b.v. het wegverkeer van olie); ongestoorde levering is niet verzekerd; het milieu stelt in toenemende mate eisen; verschuivingen binnen het energiepakket vereisen grote investeringen enz. Er moet dus met spanningen op de wereldenergiemarkt gerekend worden, vooral op de aardoliemarkt.

sie brandstoffen voor het opwekken van energie is ook gewenst omdat deze ook steeds belangrijker worden als grondstoffen voor chemische processen.

Beperkingen mogen niet ten laste van de ontwikkelingslanden gaan. Mogelijkheden voor besparing zijn voornamelijk aanwezig in de geïndustrialiseerde landen.

Beschrijving van de Nederlandse energie-situatie tot nu toe

In Nederland is het energieverbruik sinds 1950 met gemiddeld bijna 5% per jaar tot 1960 en daarna met meer dan 8% per jaar toegenomen. Een grote rol speelde het ter beschikking komen van Nederlands aardgas.

CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Functioneren in maatschappij vraagt meer dan vakmanschap alleen

Toespraak van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, mr. H. W. van Doorn, ter gelegenheid van de officiële opening van de tentoonstelling Start '74 in het Stedelijk Museum te Amsterdam op zaterdag 23 september 1974.

De organisatoren van deze tentoonstelling Start '74 hebben er ongetwijfeld even over nagedacht wie de tentoonstelling zou moeten openen.

Het zou zeker niet misplaatst zijn geweest als zij mijn collega Van Kemenade hadden gevraagd dit te doen. Van die gelegenheid zou hij ongetwijfeld gebruik gemaakt hebben enkele beharrenswaardige opmerkingen te maken over het onderwijs beeldende kunsten. Zeker zou hij er op hebben gewezen, hoe belangrijk het is dat dit onderwijs zo is ingericht, dat studenten daar niet alleen worden opgeleid tot goede vormgevers, maar ook tot goede vormgevers die in staat zijn zich een plaats te verwerven in de maatschappij en daar kunnen functioneren. Dat eist meer dan vakmanschap alleen.

Ongetwijfeld zou hij zich dan ook hebben afgevraagd - en ik doe dat met hem - of het huidige onderwijs beeldende kunsten wel voldoende aansluit op de vaak prozaïsche beroepspraktijk; het is waarschijnlijk dat hij dit - ten minste voor een deel - zou hebben betwijfeld. Hij zou zeker gezegd hebben erg geïnteresseerd te zijn in de conclusies die het symposium, dat hierna wordt gehouden, zal opleveren.

Harde maatschappij

Dat de keuze - uiteindelijk - op mij gevallen is, is wellicht te verklaren uit de aard van deze tentoonstelling: een start, die tegelijkertijd een afsluiting betekent van een periode welke de exposanten achter zich gelaten hebben; een start ook vanuit de relatief beschutte academiemeenschap in de maatschappij. De harde maatschappij zo U wilt, die zijn eisen stelt en daardoor de tot dan genoten vrijheid van de vormgever beperkt.

Een maatschappij ook, die niet altijd het belang van goede vormgeving onderkent en vaak nog steunt op vormen, die - versleten als ze zijn - de mens vreemden van zijn actuele situatie.

Voor U, exposanten, moet dit wel een uitdaging betekenen, overigens ook een uitdaging waaraan U niet kunt ontkomen.

U heeft - zelfbewust of met enige schroom - het veilig nest van de academie verlaten.

De organisatoren van deze tentoonstelling: de beroepsvereniging grafische vormgevers Nederland G.V.N., de Nederlandse Kunststichting en Stencruk-

kerij De Jong en Co. stellen zich met deze tentoonstelling - die hopelijk op meer plaatsen in ons land te zien zal zijn - een doel: namelijk 'de aandacht te vestigen op het creatieve potentieel, dat op dit moment in het niemandsland tussen de academies voor beeldende kunsten en de opdrachtgevers aanwezig is'. Zij hopen dat deze tentoonstelling aanleiding geeft de grenzen van dat niemandsland te doen overschrijden, zowel door de opdrachtgever, die oog heeft voor nieuwe vormen en die de functionaliteit en creativiteit van de gebonden vormgeving onderkent, als door de afgestudeerden, die willen gaan functioneren met hun creatief vermogen.

U begrijpt dat ik deze doelstelling graag hier wil komen onderstrepen.

Ik vind het belangrijk dat op jonge vormgevers een beroep gedaan wordt om in de maatschappij te functioneren. Ik vind het ook belangrijk dat opdrachtgevers hen de kans geven dit te kunnen doen.

Maar daar moet de erkenning aan voorafgaan dat ook een creatieve, door functie gebonden, vormgeving noodzakelijk is voor onze maatschappij, die in voortdurende ontwikkeling is en daarom ook steeds nieuwe vormen nodig heeft.

slot op pagina 2

Staats Courant

BMS001000364
E1974-120
Grijze Literatuur

E1974-120

dr. E. Boekmanstichting
Bibliotheek

B 7b

DOORN

282.4

voortzetting op pagina 2

Opening tentoonstelling 'Start '74' te Amsterdam

Slot toespraak Minister Van Doorn

Primaire gebeuren

Jan van Riemsdijk stelt in het essay 'Bekende Kunst': 'Het kunstgebeuren is een primair gebeuren; een elementair gebeuren, waarin de mens (ondanks alle raffinement) op een directe en fundamentele wijze aanwezig is. De kunstenaars maken ons bestaan zichtbaar op een wijze, waarop het zonder de kunstenaar maar zelden zichtbaar zou zijn. Deze kwaliteit geeft het kunstleven grote signaalwaarde'.

Ik geef dit citaat in de wetenschap dat op deze tentoonstelling slechts één van de facetten van het kunstgebeuren aan de orde komt. Maar juist dit facet is wel belangrijk, vooral om de waarde als signaal, als uitdrukking van wat op dit terrein in onze maatschappij aan functionele vormgeving mogelijk is of volgens de exposanten mogelijk moet worden. Juist in de gebonden kunsten wordt duidelijk wat er in onze maatschappij leeft, wat mogelijk is aan betekenisvolle functionele vormen, maar ook wat niet kan door de beperkingen die de vormgever zijn gesteld.

En dit brengt mij op een vraag, die ik aan u, vormgevers - op weg over de grenzen van het niemandsland - ter overdenking wil voorleggen: 'Voor wie geeft u vorm: voor alle mensen die met uw vorm geconfronteerd kunnen worden, of slechts voor de belangen van een deel van onze samenleving?'

Het lijkt mij erg zinvol voor u, die de functie van intermediair vaak zult vervullen, om hierover na te denken en uw standpunt te bepalen.

U heeft niet alleen met uw opdrachtgever te maken, en dat legt op u een grote verantwoordelijkheid.

U heeft de technieken geleerd en u bent in staat - juist vanuit uw creativiteit - mensen door vormen te beïnvloeden; u bent in staat mensen te vermijden; u zoudt ook in staat zijn - maar dat zult u niet doen - ze te helpen misleiden.

Een opdrachtgever kan niet zonder degenen, die de opdracht aanvaardt, ons niet zonder u!

Dat lijkt een ideale startpositie; het is tevens een machtspositie en dat maakt het nodig ook uw maatschappelijk vertrekpunt te kiezen; ook onontkoombaar!

Dialog

De mij tot nu toe bekende medailles hebben nog steeds twee zijden: heeft de ontwerper macht, de opdrachtgever is in het algemeen bepaald niet machteloos. Dit is een ideale situatie voor een dialoog. Hierop zou ik willen aandringen; een echte dialoog, waarbij de opdrachtgever, die zijn belangen door de vormgever wil kenbaar maken, de integriteit, de deskundigheid en de inventiviteit van deze laatste respecteert en honoreert, maar deze kwaliteiten dan ook ervaren mag in de kwaliteit van het resultaat van zijn opdracht.

Ik geloof dat er op dit gebied nog een heel terrein braak ligt, dat kan worden ontgonnen in een dialoog tussen potentiële opdrachtgever en ontwerper, waarbij nu eens niet in de eerste plaats - zoals gebruikelijk - de opdrachtgever het initiatief neemt, maar de ontwerper, die dan natuurlijk wel in staat moet zijn het terrein te exploreren en de potentiële opdrachtgever te overtuigen.

Deze overtuigingskracht en de aanzet tot exploratie zal mijns inziens moeten kunnen worden opgedaan door een opleiding in een beroepsopleiding beelddende kunsten. 'Daar gaat het er om de leerling niet langer (zoals we altijd gewend zijn) als object, als prooi, af te leveren aan een maatschappelijk mechanisme waarin hij geen inzicht en waarop hij geen greep heeft, maar hem naar de volle maat van zijn persoonlijke mogelijkheden te (helpen) zich te ontwikkelen tot op zijn wijze medebewegend subject van de samenleving'.

Diegenen, die het in 1972 door het departement van CRM uitgegeven rapport van de studiecommissie onderwijs beelddende kunsten 1971 gelezen hebben, zal deze typering van een kunstonderwijs niet vreemd in de oren hebben geklinken. Het lijkt mij goed, er eens op te wijzen dat dit rapport op mijn departement niet vergeten is.

Bij het initiatief tot exploratie en dialoog zal de beroepsvereniging grafische vormgevers Nederland G.V.N. zeker ook een taak willen en kunnen vervullen. Deze tentoonstelling is daar al een goed voorbeeld van. Ik hoop en verwacht, dat het daarbij niet zal blijven.

Ook voor de academies voor kunsten

zie ik hierbij een taak; met name op het gebied van de aanpassing van de opleiding aan de eisen, die in de uitoefening van de huidige beroepspraktijk gesteld worden. Dit geldt ook ten aanzien van de mentale voorbereiding van de studenten op hetgeen hun na het afstuderen in de maatschappij te wachten staat. Men mag niemand onvoorbereid het niemandsland insturen.

Bijdragen

Ik heb mij afgevraagd welke bijdrage mijn departement zou kunnen leveren aan jonge vormgevers om een goede start mogelijk te maken. Er is in de eerste plaats een taak voor de opleidingsinstellingen. U zult het mij ten goede houden, dat ik op de mede-verantwoordelijkheid van Minister van Kamenade nu niet verder inga. Wat mijn departement betreft, heeft het mij verheugd, dat bij het in gang zetten van de nieuwe procedure voor de rijksaankopen en opdrachten voor het eerst ook aandacht is geschonken aan grafische vormgevers, zowel door het verlenen van een aantal opdrachten voor onderwerpen, die aan de keuze van de voorgedragen grafici worden overgelaten, als door het samenstellen van een omvangrijke collectie werk van striptekenaars.

Het is een bescheiden begin. Het duidt er echter op dat de departementale aandacht zich verruimt en zich openstelt voor deze belangrijke kant van het beelddende kunstleven. Ik wil hier graag de toezegging doen dat ik verdere initiatieven op dit gebied, indien zij om steun aan mij worden voorgelegd en indien zij voortkomen uit de geest, zoals ik die eerder heb geschermd, positief zal bezien. Ik moet daarbij wel het voorbehoud maken, dat de financiële middelen nog steeds te bescheiden zijn om aan alle wensen te voldoen. Ik zal daarom steeds een keuze uit de vele aanvragen moeten maken.

Ik wens de organisatoren van de tentoonstelling en de exposerende kunstenaars toe, dat het publiek bij het zien van het werk zich enigermate bewust zal zijn van datgene, wat ik in het begin van mijn betoog heb proberen duidelijk te maken.

Indien dat het geval is, zal de tentoonstelling een succes genoemd kunnen worden, een succes dat ik U van harte toewens. Hiermee verklaar ik de expositie voor geopend.

dat alle na 1975 te bouwen woningen warmte-isolatie zullen hebben, zoals dubbele beglazing, isolatie van het dak en het opvullen van de spouw;

7. Maatregelen tot het bevorderen van beter isoleren van bestaande woningen met centrale verwarming;

8. Bereiken dat de gemiddelde leeftemperatuur (de temperatuur die door het stoken bereikt wordt) daalt.

De totale uitwerking van deze maatregelen zou betekenen dat tot 1960 de jaarlijkse groei van het energieverbruik 4,5% zou zijn (5,3% bij 'ongewijzigd beleid') en 2,2% in de periode 1960-1985 (4,2% bij 'ongewijzigd beleid').

Andere kenmerken van deze beleidsvisie, die voor wat betreft de groei van het energieverbruik een duidelijke ommekeer betekent, zijn: een aanzienlijk geringere aardolieverbruik en een wat kleiner aardgasverbruik. Toch blijft het aandeel van de aardolie oplopen (1973: 45%, 1980: 50% en 1985: 60%) en ontstaat nog behaaglijk ruimte voor de vorming van een strategische aardgasreserve.

Enkele beleidsvoornemens van meer algemene aard betreffende het prijs- en tarievenbeleid. Gezien de jongste sterke verhoging van de prijzen van aardolie en van andere energiedragers zou een algemene heffing op energieverbruik nu juist, noch nodig zijn. Op deelmarkten wordt gestreefd naar het wegnemen van verbruiksbevorderende elementen in de tariefopbouw. Tenminste zal een gelijkmatige opbouw moeten worden bereikt. Het invoeren van absolute normen voor hoeveelheid energieverbruik per verbruikseenheid is niet wel mogelijk en heeft ook duidelijke bezwaren. Wel zal de mogelijkheid nagegaan moeten worden of het zin heeft binnen bepaalde verbruikersgroepen het verbruik af te remmen door in de tariefopbouw prikkels te leggen om onder een bepaald verbruik te blijven. Hoewel er onmiskenbaar sprake is van een relatie tussen de groei van het energieverbruik en deze prikkels vereist een en ander nadere studie en overleg. Deze materie is tot heden immers nauwelijks onderzocht. Wellicht zullen slechts via uiteenlopende heffingen de bedrijfseconomische en energie-politieke wenselijkheden verzoend kunnen worden.

In de fiscale sfeer is een aantal maatregelen denkbaar met als doel een naar verhouding betere behandeling van de personenauto met dieselmotor, zwaardere belasting van de grotere personenauto's en van motorboten voor de pleziervaart.

Ter zake van de isolatie van bestaande woningen zullen tegemoetkomingen nodig kunnen blijken. Door middel van de bouwvoorschriften zal goede isolatie

ke orientatie en inbreng van deskundigheid bevordert. Met betrekking tot de bestaande advieslichamen zal de nieuwe Raad kunnen coördineren en stroomlijnen. Tevens zal hij dienen te adviseren over opschuivende vijfjarenplannen.

Om het energiebeleid in de praktijk voor te bereiden en tot uitvoering te brengen zal een ambtelijke Stuurgroep ingesteld worden.

Bij het Centraal Plan Bureau zal een speciale organisatorische voorziening getroffen worden om met medewerking van deskundigen van buiten het CPB, cijfermatige studies en analyses die nodig zijn voor met name meerjaren-energieplannen, te verrichten.

De opstelling van de meerjarenplannen en de gekwantificeerde orientatie op langere termijn zullen ook de gelegenheid geven de samenhangen tussen het energiebeleid en de macro-economische ontwikkelingen nader te analyseren. Bij het uitstippelen van een nationaal beleid dient te worden bedacht, dat vele elementen van de energiemarkt sterk internationaal zijn bepaald. Verdergaande ontwikkeling van de internationale samenwerking is geboden. Van grote invloed op het Nederlandse energiebeleid zal dat van de E.E.G. zijn. De door de Europese Commissie ontwikkelde strategie heeft een aantal hoofdlijnen die worden onderschreven zoals verbruiksbeperking en een grotere onafhankelijkheid bij de voorziening. Inzake het kernenergiebeleid van de Gemeenschap is een voorbehoud gemaakt.

Aardgas

Het aandeel van aardgas in het totale energieverbruik in Nederland is nu ca. 50%. Dit aandeel zal teruglopen. Dit onverminderd het feit, dat de winning van een aantal kleinere gasvelden op korte termijn tegemoet kan worden gezien. De thans bekende reserves van ruim 2300 milj. m³ zullen gezien de gemiddelde jaarproductie van ca. 5% rond de eeuwwisseling zijn uitgeput.

De stijgingen van de olieprijs in de afgelopen jaren en het uitblijven van belangrijke nieuwe aardgasvondsten hebben kort geleden tot beleidsbeslissingen geleid, die onder meer strekken tot (geleidelijk) herstel van de prijspariteit met olie; d.w.z. een prijs waarbij de verbruikswaarde van gas en olie goed op elkaar zijn afgestemd. Voorts is het beleid gericht op grotere speelruimte inzake de duur van de contracten met grootverbruikers; het beperken van de levering aan consumenten; te bereiken door het niet aangaan van nieuwe leveringscontracten; het niet verlengen van bestaande

voortzetting op pagina 4